

Vergaderjaar 2004–2005

29 819

Tijdelijke regels betreffende experimenten in het hoger onderwijs op het gebied van vooropleidingseisen aan en selectie van aanstaande studenten en op het gebied van heffing van collegegeld (Experimentenwet vooropleidingseisen, selectie en collegegeldheffing)

C

MEMORIE VAN ANTWOORD

Ontvangen 1 april 2005

De leden van de PvdA-fractie ben ik zeer erkentelijk voor hun instemming met de wettelijke basis voor experimenten met differentiatie en selectie in het hoger onderwijs. Hieronder beantwoord ik de vragen van de leden van die fractie, bij welke vragen de leden van de fracties van D66 en het CDA zich aansluiten.

Deze memorie van antwoord onderteken ik mede namens de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit.

De leden van de PvdA-fractie constateren dat over de beroepsmogelijkheden goede afspraken zijn gemaakt. Zij vragen zich wel af of ook de mogelijkheid is voorzien dat de overheid zelf het niet eens zou zijn met de ontwikkeling van de experimenten.

De door de leden van de PvdA-fractie bedoelde mogelijkheid zou zich voordoen, als de experimenten tot onbedoelde effecten zouden leiden. De beoordelingsprocedure die de door de universiteiten en hogescholen ingediende voorstellen hebben doorlopen, is er mede op gericht geweest om deze effecten zoveel mogelijk op voorhand uit te sluiten. Deze voorstellen zijn binnen door de Tweede Kamer goedgekeurde criteria beoordeeld door de Commissie Ruim baan voor talent. De Commissie heeft op grond van deze beoordeling een advies aan mij voorgelegd. Op basis van deze adviezen zal ik na de totstandkoming en inwerkingtreding van dit wetsvoorstel besluiten welke experimenten per 1 september 2005 kunnen starten. Na afloop van de experimenten zal ik, mede op basis van de evaluatie van de experimenten, een voorstel aan de Tweede Kamer doen over de al dan niet daadwerkelijke invoering van selectie van studenten, differentiatie in de hoogte van het collegegeld en een meer flexibele toelating.

Onbedoelde effecten waar ik aan denk, zijn met name:

- Prijsafspraken tussen instellingen. De ingediende voorstellen met betrekking tot collegegeldverhoging laten zien dat er geen sprake kan zijn geweest van prijsafspraken. Het gaat niet om opleidingen of opleidingstrajecten die met elkaar concurreren en er is variëteit in de voorgenomen verhoging van het collegegeld. Bovendien heeft de

Commissie getoetst of er een relatie is tussen de collegegeldverhoging en de extra kosten verbonden aan het experiment.

- Strategisch gedrag van instellingen rondom de toelating van studenten. Voor experimenten met selectie zal er een verband moeten zijn tussen de wijze van selectie en de meerwaarde (bijvoorbeeld in de zin van zwaarte en inrichting) van de opleiding. De Commissie heeft hierop getoetst. Een instelling kan deze instrumenten dus niet uitsluitend vanwege strategische overwegingen toepassen.
- Effecten op de kwaliteit van soortgelijke opleidingen als gevolg van first mover posities. Eventuele ongewenste effecten, zoals kwaliteitsvermindering bij andere opleidingen door het wegtrekken van topdocenten bij andere opleidingen of instellingen, zijn niet op voorhand uit te sluiten. Indien die zich voordoen, zal bijsturing van het experiment nodig zijn.

Een andere categorie van «onbedoelde effecten» wordt gevormd door de effecten van de experimenten op de toegankelijkheid tot het onderwijs. Dit betreft zowel de (financiële) toegankelijkheid bij experimenten met collegegeldverhoging als de toegankelijkheid bij experimenten met selectie. Deze effecten zullen expliciet onderwerp van de evaluatie van de experimenten zijn. Overigens wordt het effect op de financiële toegankelijkheid tegengegaan, doordat voor studenten die deelnemen aan de experimenten collegegeldverhoging, een extra leenfaciliteit beschikbaar komt.

De leden van de PvdA-fractie willen weten in hoeverre de evaluatie voldoende is geregeld om met recht van experimenten te kunnen spreken en of er heldere hypothesen zijn geformuleerd. Deze leden vragen dit met name op het punt van de selectie van studenten. Naar hun oordeel gaat het immers niet alleen om het aan de poort spotten van het echte toptalent, maar veel meer om het – in een vroeg stadium van de studie – verbeteren van de match tussen student en opleiding. Dat is immers een noodzakelijke voorwaarde voor een optimaal studierendement, zo merken de leden van de PvdA-fractie op.

In de memorie van toelichting heb ik ijkpunten voor de evaluatie opgenomen. Deze ijkpunten hebben betrekking op de effecten van de experimenten, op de ontwikkeling van erkende evidente meerwaarde, op de toegankelijkheid en op de flexibele toelating. Op het punt van selectie van studenten zal specifiek onderzocht worden wat het effect is van selectie op de ontwikkeling van meerwaarde. Zoals de leden van de PvdA-fractie terecht opmerken, gaat het niet zozeer om spotten van het echte toptalent maar om matching tussen student en opleiding. Bij selectie dient het dan ook te gaan om voor de te volgen opleiding relevante selectiecriteria. De ijkpunten worden momenteel nader uitgewerkt door de Commissie Ruim baan voor talent, de Nederlands-Vlaamse Accreditatie Organisatie en mijn departement. Een belangrijk punt daarbij is een vergelijking met de reguliere kwaliteit met betrekking tot de situatie waarin erkende evidente meerwaarde tot ontwikkeling is gebracht. Voor het experiment zal daartoe een reguliere situatie moeten worden gedefinieerd in de vorm van bijvoorbeeld een vergelijkbare opleiding, een controlegroep studenten of historisch materiaal. De uitwerking van de ijkpunten zal ook aan de orde komen in een brief die ik de Tweede Kamer heb toegezegd. Ik zeg hierbij toe ook de Eerste Kamer deze brief te zullen zenden.

De leden van de PvdA-fractie vragen of de regering inzicht kan geven in de omvang en aard van de huidige selectiepraktijk, als pragmatische manier om de doelstellingen van de experimenten en de onderliggende hypothese duidelijk te maken.

Enigerlei vorm van selectie vindt plaats bij de toelating tot specifieke opleidingen waaronder de kunstopleidingen en toelating tot een numerus fixusopleiding en ten aanzien van colloquium doctum-studenten, studenten met een buitenlands diploma en studenten die met een beroep op vrijstellingen de opleiding via een verkorte leerweg willen afronden. Selectie dient dan ter afstemming van de instroom op de beschikbare plaatsen dan wel voor de vaststelling of een persoon voldoet aan de instroomeisen voor de opleiding of de verkorte leerweg. Hierna volgen enkele indicaties voor de omvang van de huidige selectiepraktijk bij de instroom in het hoger onderwijs.

- Zon 3 tot 4% stroomt in een kunstopleiding in.
- Circa 20% van de aanmeldingen voor het hoger onderwijs betreft toelating tot een numerus fixus opleiding. Opleidingen die zijn aangemeld in verband met een numerus fixus, mogen voor (ten hoogste) de helft van de studenten decentrale toelating toepassen. Voor het studiejaar 2004–2005 zijn er 58 numerus fixus opleidingen. Van deze opleidingen passen er 20 decentrale selectie toe.
- Bijna 10% van de instroom van studenten in het wo en hbo wordt niet rechtstreeks tot het hoger onderwijs toegelaten op basis van een regulier vooropleidingsdiploma, maar op basis van een colloquium doctum of op basis van een buitenlands diploma.

Verder wijs ik op het evaluatierapport van de Begeleidingscommissie Decentrale Toelating «Lot in eigen hand» (bijlage bij Kamerstukken II 2003–2004, 29 388, nr. 3), waarin een overzicht is opgenomen van de selectie-instrumenten en selectiecriteria die opleidingen in het kader van de decentrale toelating hanteren. De specifieke selectiemechanismen worden bepaald door de instelling, maar daartoe behoren niet de behaalde examencijfers. Deze informatie is bij de instellingen per opleiding beschikbaar. Hieronder worden de selectiemechanismen van een vijftal opleidingen als voorbeelden nader toegelicht.

Communicatie & Multimedia Design, Avans hogeschool Breda

Een kandidaat-student wordt uitgenodigd voor een selectiedag en wordt voorafgaand aan deze dag verzocht een schriftelijke opdracht in te sturen. Tijdens de selectiedag voert die student ook een opdracht uit op de instelling. Verder heeft de betrokken student een persoonlijk gesprek met een docent. Tijdens het gesprek wordt ingegaan op de opdracht, het meegebrachte werk of de meegebrachte portfolio en de motivatie van de student voor de opleiding. De selectie wordt bepaald door de resultaten van de opdrachten, het werk of de portfolio en het gesprek.

Journalistiek, Hogeschool van Utrecht

Kandidaat-studenten moeten een selectietoets afleggen, waarbij wordt gekeken naar kennis en inzicht in de actualiteit, motivatie voor het beroep van journalist of redactioneel vormgever, taalvaardigheid en taalinzicht, journalistiek inzicht en inzicht in informatie-overdracht via beeld en vorm.

Diergeneeskunde, Universiteit Utrecht

De decentrale selectie bestaat uit een voorselectie op basis van de vooropleiding (deze vooropleidingseisen verschillen met die van de loting), en toetsing van de motivatie en affiniteit met/kennis van de betreffende diergeneeskundige sectoren. Ook academische, communicatieve en sociale vaardigheden worden in de beoordeling meegenomen.

Tandheelkunde, Vrije Universiteit Amsterdam

Kandidaat-studenten die voldoen aan de wettelijk vereiste vooropleiding,

worden op een selectiedag getest op motorische vaardigheid, sociale vaardigheid, extracurriculaire activiteiten (bijvoorbeeld vrijwilligerswerk, topsport, bestuursfuncties) en schriftelijke uitdrukkingsvaardigheid.

Geneeskunde, Erasmus Universiteit

De selectieprocedure bestaat uit twee fasen. Via een inschrijfformulier geeft de kandidaat aan de hand van vier criteria zijn motivatie weer. Het Erasmus Medisch Centrum is op zoek naar studenten die naast hun reguliere (vwo-)opleiding extra activiteiten hebben ontplooid. Aan de hand van de inschrijfformulieren wordt een aantal kandidaten geselecteerd voor de tweede fase van de selectieprocedure. Die fase bestaat uit een verblijf van een week op de medische faculteit waarin de kandidaat verschillende schriftelijke opdrachten uitvoert. Hierbij wordt onder andere een beroep gedaan op kennis van biologie en biochemie. Ook wordt er gekeken naar vaardigheden met betrekking tot informatievergaring en -verwerking.

De leden van de PvdA-fractie vragen of er ook selectie-instrumenten worden ontwikkeld die meer het karakter hebben van een assessment. Voorts vragen deze leden of het verschil tussen selectie en assessment voldoende duidelijk is gemaakt.

Bij selectie gaat het er om te zoeken naar mogelijkheden voor matching tussen capaciteiten en behoeften van de student en de opleiding. Dit is ook het doel van een assessment. In zoverre is er overeenkomst. Het verschil tussen selectie en assessment is dat het assessment alleen betrekking heeft op het onderzoek waarmee de geschiktheid van een student voor een opleiding wordt bepaald, en dat selectie ook betrekking heeft op de beslissing die op grond van de uitkomsten van het assessment wordt genomen over de toelating van de student tot de opleiding. De selectie-instrumenten die in de experimenten worden ontwikkeld, zijn allemaal gericht op selectie. Dat neemt niet weg dat in sommige experimenten het assessment-karakter veel nadruk krijgt en ook voor andere doeleinden (bijvoorbeeld bieden van maatwerk) dan alleen de selectie zal worden toegepast. De studenten worden in het kader van de experimenten voorgelicht over de functie en het doel van de selectie.

De leden van de PvdA-fractie vragen of het experiment wel voldoende breed is om de diversiteit van de verschillende opleidingen recht te doen.

Het antwoord luidt bevestigend. Bij de experimenten zijn opleidingen betrokken uit verschillende sectoren van het hoger onderwijs, zowel in het wetenschappelijk onderwijs als in het hoger beroepsonderwijs (waaronder zorg, onderwijs, economie, techniek, sociale studies, opleidingen in de alpha-, bèta- en gammasectoren en brede bacheloropleidingen).

De leden van de PvdA-fractie signaleren dat veel selectie- en assessmentinstrumenten cultuurgevoelig blijken te zijn. Deze leden vragen of de regering kan meedelen hoe de betrouwbaarheid en validiteit van de instrumenten geborgd worden, omdat naar hun de mening het risico moet worden uitgesloten dat talent niet herkend wordt ten gevolge van te zeer bevooroordeelende instrumenten. Voorts vragen de leden van de PvdA-fractie, hoe de regering voornemens is die aspecten van de experimenten goed te borgen. Ziet de regering ook op dit terrein taken voor de Nederlands-Vlaamse Accreditatie Organisatie of denkt zij daarbij aan andere experts, zo vragen deze leden verder.

De vragen van de leden van de PvdA-fractie raken sterk aan de evaluatie van de experimenten. Zoals in het antwoord op de vragen van deze leden naar de evaluatie van experimenten is aangegeven, zal ik daarop ingaan in een brief die ik ook aan de Eerste Kamer zal zenden. Zoals daarbij aangegeven, zullen bij de evaluatie zowel de Commissie Ruim baan voor talent, de Nederlands-Vlaamse Accreditatie Organisatie en mijn departement betrokken zijn.

Ik deel niet de vrees van de leden van de PvdA-fractie dat talent niet herkend wordt ten gevolge van bevooroordeelende instrumenten. Er is immers sprake van toetsing vooraf en achteraf. Vooraf heeft de Commissie getoetst of het om voor de te volgen opleiding relevante selectiecriteria gaat. Achteraf zullen de effecten van selectie op de toegankelijkheid worden gemeten in het kader van de evaluatie van de experimenten. Daarbij gaat het ook om de vraag of er sprake is van ongewenste effecten, waarop wordt gedoeld in de vraag van de leden van de PvdA-fractie. Ik denk daarbij bijvoorbeeld aan een analyse van de kenmerken van studenten zoals leeftijd, geslacht, vooropleiding en financiële achtergrond en een vergelijking tussen de experimenten en andere opleidingen.

Ten slotte merken de leden van de PvdA-fractie op geïnteresseerd te zijn in de plaats die deze experimenten innemen in het ruimere beleidskader van Leerrechten en Leven Lang Leren, vooral omdat daaruit accenten zouden kunnen voortkomen ten aanzien van de evaluatie van de experimenten.

Zowel de voorstellen in verband met de invoering van leerrechten in de financiering van het hoger onderwijs als de door de leden van de PvdA-fractie genoemde experimenten zijn gericht op het zetten van stappen naar een meer gedifferentieerd hoger onderwijsbestel, waarin uiteenlopende talenten onder studenten beter tot hun recht komen. De onderhavige experimenten zijn erop gericht om te onderzoeken of het mogelijk is erkende evidente meerwaarde van opleidingen, door het toepassen van selectie en het verhogen van het collegegeld, verder te realiseren. Dat kan ertoe leiden dat opleidingen studenten meer voorzieningen en hoger kwaliteitsniveau bieden en studenten meer uitdagen en inspireren. In de evaluatie ligt het accent dan ook op de meerwaarde. Met de leerrechten zullen studenten bewuste keuzes maken; hun studiekeuze zal op die manier instellingen prikkelen tot het leveren van kwaliteit. De experimenten hebben geen andere directere relatie met Leven Lang Leren dan met de rest van het hoger onderwijs in het algemeen.

De Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,
M. Rutte